

Курманалиев К.А.

КЫРГЫЗСТАНДЫН 1918-1924-ЖЫЛДАРДАГЫ АЙМАКТЫК ТҮЗҮЛҮШҮ

Курманалиев К.А.

ТЕРРИТОРИАЛЬНОЕ УСТРОЙСТВО КЫРГЫЗСТАНА В 1918-1924 ГОДАХ

K. Kurmanaliev

TERRITORIAL STRUCTURE OF KYRGYZSTAN IN 1918-1924

УДК: 947.084.5:(575.2)

Бул макалада совет бийлиги орногондон кийинки 1918-1924-жылдар аралыгындагы Кыргызстандагы аймактык түзүлүштөгү көйгөйлөрү каралды. Совет бийлиги Кыргызстандагы аймактык бөлүштүрүүдө волостор тууралуу маалыматты аз жергиликтүү кеңештерге таянган. Автономиялуу республикадагы волостордун так эмес саны тууралуу суроолор Түркстанды автономдоштуруудагы документтүү материалдарда көрсөтүлгөн. Волостордун санынын так эместиги башкаруунун формалдуулугуна алып келген. Бул формалдуулукту болтурбаш үчүн Түркстандын так административдик картасын түзүү зарыл болгон. Революциядан кийин орус кыштактары жайгашкан тилкелерге жакын кыргыз кыштактардын пайда болушу волостордун демографиясында өзгөрүүлөргө алып келген. Көчмөн волостордо уруулук байланыштар жөөл-багандыгы, бир аймакты мекендебегени волосторду башкаруудагы ыңгайсыздыкка, экономикалык натыйжалуулукка жана эл чарбасына терс таасирин тийгизген. Большевиктердин бийликке келиши менен орус айылдык коомдору жергиликтүү волостор менен бириктирилген, Пишпек, Каракол, Нарын, Ош уезддеринде волостордун жапырт бириктирилгенден кийинки маалыматтар берилди. Революциядан кийин волостордун атына болгон мамиле өзгөрүп, манаптардын, диний ишмерлердин аттары менен аталган волостордун аталышы кайра каралган. Жаңы экономикалык саясат мезгилинде экономиканы өнүктүрүү максатында жаңы райондоштуруу чечими кабыл алынган. Бул боюнча атайын комиссия түзүлүп административдик-чарбалык бөлүнүүдө атайын факторлор эске алынган.

Негизги сөздөр: нарктык багыттар, уруулук топтор, жергиликтүү волосттор, өзүнчө кыштоо, райондоштуруу, децентрализациялоо.

В данной статье рассмотрены проблемы регионального устройства Кыргызстана в период 1918-1924 гг. после установления Советской власти. Советские власти полагались на местные советы, имея мало информации о волостях в региональном распределении в Кыргызстане. Вопросы о неточном количестве волостей в автономной республике указаны в документальных материалах об автономии Туркестана. Неточность в количестве волостей привела к формальности управления. Во избежание этой формальности необходимо было составить точную административную карту Туркестана. После революции появление рядом с русскими селами кыргызских сел привело к изменениям в демографии волостей. В кочевых волостях отсутствие упреждения родоплеменных связей, то, что они не заселяли одну и ту же территорию, отрицательно сказывались на неудобстве управления волостями, экономической эффективности и народного хозяйства. Когда к власти пришли большевики, русские сельские общины объединились с местными волостями. По Пишпекскому, Каракольскому, Нарынскому, Ошскому уездам данные приводились после массового укрупнения волостей. После революции изменилось отношение к названиям волостей, были пересмотрены названия волостей, названных в честь манапов и религиозных деятелей. В ходе

новой экономической политики было принято новое решение о зонировании с целью развития экономики. В связи с этим была создана специальная комиссия и учтены особенности в административно-хозяйственном делении.

Ключевые слова: ценностные ориентации, племенные группы, местные волости, отдельные зимовки, районирование, децентрализация.

This article discusses the problems of the regional structure of Kyrgyzstan in the period 1918-1924, after the establishment of Soviet power. The Soviet authorities relied on local councils, with little information about volosts in the regional distribution in Kyrgyzstan. Questions about the inaccurate number of volosts in the autonomous republic are indicated in documentary materials about the autonomy of Turkestan. The inaccuracy in the number of volosts led to the formality of management. In order to avoid this formality, it was necessary to draw up an accurate administrative map of Turkestan. After the revolution, the appearance of Kyrgyz villages near Russian villages led to changes in the demographics of the volosts. In nomadic volosts, the absence of the abolition of tribal ties, the fact that they did not inhabit the same territory, adversely affected the inconvenience of volost management, economic efficiency and the national economy. When the Bolsheviks came to power, Russian rural communities united with local volosts. For Pishpek, Karakol, Naryn, and Osh uyezds, the data were given after the mass enlargement of volosts. After the revolution, the attitude towards the names of volosts changed, the names of volosts named after manaps and religious figures were revised. In the course of the new economic policy, a new decision was made on zoning in order to develop the economy. In this regard, a special commission was created and the peculiarities in the administrative and economic division were taken into account.

Key words: value orientations, tribal groups, local volosts, separate winter quarters, zoning, decentralization.

Коомдо болуп өткөн өзгөрүүлөр – нарктык багыттардын өзгөрүшү, менчикти улутташтыруу – калк менен бийликтин ортосундагы мамилени өзгөрттү. Жергиликтүү калкты башкаруунун ар кандай ыкмалары иштелип чыккан. Большевиктер негизинен шайланган кеңештердин бийлигине таянышкан. Кеңештерге жергиликтүү бийлик органдары катары жергиликтүү турмуштун бардык жактарын: административдик, чарбалык, финансы жана маданий-агартуу иштерин башкаруу жана тейлөө милдеттери жүктөлгөн.

Жергиликтүү бийликтин жардамы менен аймактык түзүлүшү жүргүзүлө баштаган. Бирок Автономиялуу республикадагы волостордун так саны да суроолорду жаратты. Ошентип, ТүркАССРинин волосторунун тизмесинде Талас өрөөнүндөгү Жетыгон волосту белгиленген эмес, бирок мындай волост болгон [1, 18-б.]. Ошол жылдардагы адабиятта «Республи-

ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА, № 2, 2023

када волосттордун так санын агай турган адам табылышы күмөн» деп белгиленген [2, 32-б.].

1921-жылы НКВД «Түркстан С.С. Республикасынын облустары, уездери жана волосттору» [3, 21-б.] тизмесин жарыялаган. Бул документте бир катар кемчиликтер жана так эместиктер бар. Көптөгөн волосттордун аттары туура эмес берилип, Памирдеги беш волосттун баары таптакыр эле алынып салынган. Тизмеге чындыгында жок волосттор кирген. 1920-жылдагы эл каттоонун жүрүшүндө азыркы административдик түзүлүш боюнча маалыматтар киргизилген. Волосттордун саны так аныкталбагандыктан, волосттун болушунун формалдуу жагы жөнүндө маселе каралган эмес [4, 35-б.]. Түркстан АССРинин башкаруу органдарынын эффективдүү иштеши үчүн Түркстандын так (эч нерсесин калтырбаган) административдик картасын түзүү зарыл болгон, бул болсо көп күч-аракетти жана каражатты талап кылган. 1922-жылдын август айында волосттордун аздыр-көптүр так чектерин көрсөткөн Түркстандын картасы жарыяланган [5, 36-б.].

Революциядан кийин волосттордун демографиясында өзгөрүүлөр болгон. Соода-сатык мамилесинде көчмөн волосттор «өз аймагында чатырланган орус конуштарына» [6, 24-б.] ыкташкан. Колониялык бийликтин саясатын ишке ашыруу үчүн орус кыштакта-

рынын көбү кыргыз волосттору менен тилкелерде жайгашкан. Көбүнчө мындай кыштактар ат-почта жолдору же дарыя өрөөндөрүндө, айдоо жана сугаруу үчүн ыңгайлуу түздүктөрдүн боюнда жайгашкан.

Көпчүлүк көчмөн волосттордо уруулук байланыштар жоюлган эмес. Бул волосттордун калкы «уруулук топтордун негизинде административдик бөлүнүүнү курууга көбүрөөк ыкташы мүмкүн» [7, 24-25-б.]. Бирок уруулардын көбү жанаша жайгашып, бир территорияны мекендеген эмес. Революциядан кийинки мезгилде бийлик тилкелик волостторду башкаруунун ыңгайсыздыгын, мындан тышкары мындай бөлүнүү экономикалык натыйжалуулукту азайтаарын, эл чарбасына терс таасирин тийгизээрин көргөн. Волосттук башкаруу тарабынын бир жактуу мамилеси жана колониялык бийликтин пайдасына көптөгөн талап-тоноолордон улам, волосттун дыйканчылыгы жана көчмөн мал чарбасы жабыр тарткан. Уруктар саны жана ээлеген аймагы боюнча да бири-биринен айырмаланып турган.

Эгерде 1917-жылга чейин жергиликтүү волосттор (көчмөн жана отурукташкан) жана орус айылдык коомдору болсо, большевиктердин келиши менен акыркысы биринчи түзүлгөнү менен биригип кеткен.

Пишпек уездинде волосттор жапырт кошулгандан кийин 1920-ж. төмөнкү волосттор катталган:

1-таблица

Пишпек уездинин волосттору

№	Волост	Борбор	Уездерге чейинки шаарлардын аралыгы (верст)	Волосттун борборуна жакындар:			
				Почта-телеграф, контора	верст	т/ж. станция же дарыя, пристан	верст
1.	Беловодск	Беловодск	36	Беловодск	0	Аулие-Ата	220
2.	Быстроречка	Быстроречка	86	Токмок	32	-/-	342
3.	Георгиевка	Георгиевка	23	Пишпек	23	-/-	279
4.	Загорный		102	Беловодск	70	-/-	290
5.	Зачуйский	Вознесеново	116	Пишпек	116	-/-	370
6.	Каракурузск	Каракуруз	56	Токмак	9	-/-	319
7.	Лебединовка	Лебединовка	6	Пишпек	6	-/-	262
8.	Пригородный	Пишпек	0	-/-	0	-/-	256
9.	Сокулук	Александровка	26	Беловодск	10	-/-	230
10.	Токмок	Токмок	54	Токмок	0	-/-	310

Булагы: [8, 15-б.]

ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА, № 2, 2023

2-таблица

Каракол уездинде 1920-жылдагы эл каттоо боюнча төмөнкү волосттор болгон

№	Волост	Волостун борбору	Уездик шаарлардын версти	Волостун борборуна жакындар:			
				Почта-телеграф, кантора	верст	т/ж. станция же дарыя, пристан	саны
1.	Барскоон	Барскоон	75	Каракол	75	Олуя-Ата	518
2.	Чыгыш-Жетиөгүз		25	-/-	25	-/-	573
3.	Григорьевка	Григорьевка	110	-/-	110	-/-	486
4.	Батыш-Жетиөгүз		44	-/-	44	-/-	554
5.	Заукинск	----	---	-/-	--	-/-	--
6.	Иваницк	Иваницк	20	-/-	20	-/-	578
7.	Каракол	Каракол	0	-/-	0	-/-	590
8.	Кеңсуу	---	---	---	--	-/-	--
9.	Күнгөй-аксуу	----	93	Сазановка	9	-/-	505
10.	Күрмөнтү	---	56	Преображенск	28	-/-	542
11.	Курск	Курск	148	Кара кол	148	-/-	--
12.	Нововознесенск	Нововознесенск	29	-/-	29	-/-	--
13.	Покровка	Покровка	35	-/-	35	-/-	563
14.	Преображенск	Преображенск	28	Преобра-женск	0	-/-	57
15.	Сазановск	Сазановка	84	Сазановка	0	-/-	514
16.	Сарткалмак	----	4	Кара кол	4	-/-	602
17.	Семизбел	---	--	Рыбачье	--	-/-	--
18.	Теплоключенко	Теплоключенко	9	Каракол	9	-/-	607
19.	Тоң	---	143	Рыбачье	--		
20.	Тургек	Каракол	0	Каракол	0	-/-	590
21.	Түп	Преображенск	28	Преображенск	0	-/-	570
22.	Улахол	---	--	Рыбачье	--	-/-	--
23.	Чектал	----	125	-/-	125	-/-	428

Булагы: [9, 13-14-б.].

3-таблица

1920-жылдагы эл каттоого ылайык Нарын уездинде төмөнкү волосттор болгон:

№	Волост	Борбору	Уездик шаарга чейинки аралык (верст)	Волостун борборуна жакындар:			
				Почта-телеграф, кантора	верст	т/ж. станция же дарыя, пристан	верст
1.	Иссенгул	Атбаш	36	Атбаш	0	Олуя-Ата	57
2.	Нарын	Нарын	0	Нарын	0	-/-	0
3.	Он-Арча	----	32	-/-	32	-/-	502
4.	Учкун	Кочкор	113	-/-	113	-/-	441
5.	Чечтөбө	Атбаш	36	Атбаш	0	-/-	570
6.	Чоринск	----	120	-/-	100	-/-	448
7.	Шаркыратма	нарын	0	Нарын	0	-/-	534

Булагы: [10, 14-15-б.]

Ош уездинде волосттордун бекемдөө болгон эмес, волосттук бөлүштүрүү мурдагыдай эле калтырылган. Фергана өрөөнүндө басмачылардын кыймылы уланган [11, 1-б.]. Түштүктө жүрүп жаткан согушка байланыштуу административдик бөлүнүүнү реформалоо мүмкүн эместей көрүнгөн. 1920-жылдагы эл каттоого ылайык уездде төмөнкү волосттор болгон:

Ош уездиндеги волосттор:

№	Волост	Борбору	Уездик шаарга чейинки аралык (верст)	Волосттун борборуна жакындар:			
				Почта-телеграф, контора	верст	т/ж. станция же дарыя, пристан	верст
1.	Ак-Буура	Төлөйкөн	4	Ош	4	Карасу	22
2.	Акжар	Уроч. Акжар	18	-/-	18	-/-	24
3.	Алай	Уроч. Суфи-курган	120	-/-	120	-/-	126
4.	Булак-башы	Булак-Башы	28	Анжиян	22	Анжиян	22
5.	Гүлчө	Гүльчө	60	Ош	60	Карасу	68
6.	Кашкар-Кишлак	Кашкар-Кишлак	10	Ош	10	Карасу	10
7.	Капчыгай	Капчыгай	52	-/-	52	-/-	64
8.	Куршаб	Куршаб	36	-/-	36	-/-	18
9.	Манякск	Маняк	16	-/-	16	-/-	24
10.	Ноокат	Эски-Ноокат	40	-/-	40	-/-	60
11.	Ош	Ош	0	-/-	0	-/-	20
12.	Турук	Уроч. Ардал	30	-/-	30	-/-	50
13.	Өзгөн	Өзгөн	42	Жалал-Абад	26	Жалал-Абад	26
14.	Яссы	Уроч. Кара-дыйкан	70	-/-	41	-/-	41

Булагы: [12, 24-25-б.].

1920-жылы Кыргызстандын түндүгүндөгү волостторду бекемдөө учурунда уруктук фактор эске алынбай, бардык волосттор «механикалык» [13, 32-б.] бириктирилген. Отурукташкан жана көчмөн волосттор бир административдик бирдикке биригишкен. Ар бир волосттун калкынын жыштыгын отурукташкан волосттордо гана так аныктоого мүмкүн болгон. Так чек арасы болбогон көчмөндөрдө болжолдуу маалыматтарды алууга мүмкүн болгон. Отурукташкан волосттордо калк жыш болгон. Эгерде отурукташкан волосттордогу айылдык жамааттын санын эсепке ала турган болсок, анда 1917-жылы орто эсеп менен Түркстан АССР боюнча бир волостко 7,7 айылдык жамаат туура келген. 1920-жылы алардын саны 8,4ке жеткен. Көчмөн волост 7,1 ден 9,5 чейинки административдик айылдардан турган. Көпчүлүк отурукташкан волосттор 5-6 айылдык жамааттарга бөлүнгөн.

Революциядан кийин волосттордун атына болгон мамиле өзгөргөн. Революцияга чейинки мезгилде бир катар волосттор помещиктердин, жергиликтүү манаптардын же диний ишмерлердин аттары менен аталган. Совет өкмөтү эксплуататордук элементтер менен карама-каршылыкта болуп, мындай административдик-аймактык бирдиктердин атын кайра атоо жөнүндө маселени койгон. Ошентип, Пишпек уезддик-шаардык революциялык комитетинин чечими менен Жангарач жана Түлөберди волосттору Жыламыш жана Кантоев деп аталып калган. Волосттордун жаңы аттары ошол жердин аталышынан келип чыккан.

Волосттук борборлор калкты тейлөөгө ыңгайлуу аралыкта жайгашуусу керек болучу, алар чарбалык муктаждыктарга дээрлик эч кандай тиешеси жок болсо дагы, алардын ролу, административдик-чарбалык бирдиктер катары уездик администрациянын буйруктарын аткаруучулук мүнөздө болгон. Бир катар волосттордо таблицадан көрүнүп тургандай, туруктуу

борборлор болгон эмес. Көчмөн волосттордо табигый чек болуучу өзөн (урочище) волосттук борборлордун милдетин аткарган, волосттун мүчөлөрү алдын ала белгиленген күндөрү ар кандай маселелерди чечүү үчүн чогулушкан.

Көчмөн жашаган аймактарда сөздүн толук маанисинде калктуу пункттар болгон эмес. Бул пункттарды «өзүнчө кыштоо» деп атоо туурараак болор эле, анда адамдар күз-кыш айларында бир нече ай жашап, калган убактарда ал жерде эч ким жашабай калган.

Почта-телеграф жана ат-почта тармагы аркылуу волостторго жана уездерге жөнөтмөлөрдү жана кабарларды жеткирүү ишке ашырылган. Байланышты жакшыртуу максатында 1919-жылдын 16-январында Түркстан АССРинин Борбордук Аткаруу Комитети өзүнүн декрети менен бардык ат-почта станцияларын [14, 94-б.] улутташтырган. Буйруктар жана жөнөтмөлөр жана алардын өз убагында аткарылышы үчүн почта жана телеграф байланышынын жайгашуусу жөнүндөгү суроо өтө маанилүү болгон.

Жарандык согуштан кийин өлкө Жаңы экономикалык саясатка өтүү менен экономиканы комплекстүү өнүктүрүү максатында жаңы райондоштурууну жүргүзүү чечими кабыл алынды. Советтердин Бүткүл россиялык VIII съезди өзүнүн токтомунда «согуш мезгилиндеги мамлекеттик аппаратты шашылыш децентрализациялоону жана Россияны райондоштуруу проблемасынын» [15, 145-б.] зарылчылыгын белгилеген.

Райондоштуруу боюнча жергиликтүү комиссиялар түзүлгөн жана жаңы административдик башкаруунун долбоорун түзүү боюнча иштер жүргүзүлгөн.

Ушундай эле комиссия Түркстан эл чарба Советинин Мамлекеттик пландоо комитетинин алдында түзүлгөн. Түркстан АССР үчүн үч мүчөдөн турган административдик-чарбалык бөлүнүш иштелип чыккан: борбору (Ташкент) – Округ – райондук волост.

Бул бөлүштүрүүгө ылайык 12 округ, 150 райондук волост [16, 3-б.] болуп долбоорлонгон. Анда төмөнкү факторлор эске алынган:

- демографиялык: калктын жыштыгы, калктын чарбалык иш-аракеттеринин багыттары, жалпы калктын санына эмгекке жарамдуу калктын %, жалданма жумушчулардын % ж.б.

- жер менен камсыз болушу: жерге болгон ээликтин өлчөмү, 1 чарбага айдоо үчүн жарактуу жер аянты, 1 чарбага айдоо жеринин аянты ж.б.

- жер шарттары: бардык сугат аянтынын %, бак-дарактардын жана жүзүмзарлардын аянты, айдоо жерлеринин аянты, чабындылардын аянты ж.б.

- табигый-тарыхый.

Жогоруда айтылгандардан тышкары өнөр жайдын, байланыш системаларынын, ирригациялык курулуштардын системаларынын өнүгүшүнүн дэңгээли сыяктуу факторлордун таасирин эске алуу керек эле.

Жаңы округдук волостторду долбоорлоодо изилдөөчүлөр физикалык-географиялык өзгөчөлүктөргө, б.а. климатка, топуракка, өсүмдүктөргө, жер бетинин түзүлүшүнө негиздешкен. Бул белгилерге алар ар кандай аймактардын ортосундагы экономикалык чөйрө түшүнүгүн, ар башка райондор ортосундагы экономикалык алмашууну кошушкан. Мисалы, көчмөн жана отурукташкан аймактардын ортосунда товар алмашуу системасын түзүү максат болгон.

Комиссия райондук волосттордун экономикалык жана жаратылыш шарттарын эске алууга аракеттенген. 1921-жылдын 1-февралында Жети-Суу областынын Каракол уездинин маселеси каралган, анда жердин сапаты, жерди пайдалануунун ченемдери, дыйкан чарбаларынын экономикалык күчү сыяктуу өзгөчөлүктөргө ылайык түзүлгөн алты районду түзүү долбоорлонгон. Изилдөөлөрдү Бурыгин даярдаган, ал Румянцевдин эмгектерин жана 1917-жылдагы эл каттоонун материалдарын, ошондой эле мурдагы көчүрүү башкармалыгынын материалдарынан алынган табигый тарыхый мүнөздөгү маалыматтарды пайдалан-

ган [17, 3-б.]. Ушундай эле иштер Пишпекте да, башка уездерде да жүргүзүлгөн.

Ошентип, Түркстандын анын ичинде Кыргызстандын жаңы административдик түзүлүшү, чарбалык-административдик бөлүнүш менен катар негизги фактор болуп калышы керек эле. Ал эми чарбалык эсеп үстөмдүк кылган кезде, жергиликтүү элдин кызыкчылыгы эске алынган эмес. Этникалык топтор үчүн өзүнчө аймактык-административдик бирдиктер жөнүндө маселе алардын чарбалык ишмердүүлүгүнө жараша каралганы менен административдик бөлүнүштүн долбоорунда каралган эмес. Ал көчмөн, жарым көчмөн жана отурукташкан калкы бар волостторду түзүүгө тийиш болгон.

Адабияттар:

1. Материалы по районированию Туркестана... Вып. II. - С. 18.
2. Материалы по районированию Туркестана... Вып. I. - С. 32.
3. Области, уезды и волости ТССР. - Ташкент, 1921. - С. 21.
4. Отчет о деятельности СНК и Экономсовета Туркестанской республики. - Ташкент, 1922. - С. 35.
5. Отчет о деятельности СНК и Экономсовета Туркестанской республики. - Ташкент, 1922. - С. 36.
6. Материалы по районированию Туркестана... Вып. II. - С. 24.
7. Материалы по районированию Туркестана... Вып. II. - С. 24-25.
8. Материалы по районированию Туркестана... Вып. II. - С. 15.
9. Материалы по районированию Туркестана... Вып. II. - С. 13-14.
10. Материалы по районированию Туркестана... Вып. II. - С. 14-15.
11. Жантуаров С. Гражданская война в Киргизии (1918-1920). - Фрунзе, 1963. - С. 1.
12. Материалы по районированию Туркестана... Вып. II. - С. 24-25.
13. Материалы по районированию Туркестана... Вып. I. - С. 32.
14. Аттокуров С.А. История индустриального развития Киргизии (1917-1937 гг.). - Фрунзе, 1965. - С. 94.
15. Съезды советов РСФСР и автономных республик РСФСР: Сб. документов 1917-1922 гг., - Т. I. - М., 1959. - С. 145
16. Материалы по районированию Туркестана... Вып. II. - С. 3.
17. Материалы по районированию Туркестана... Вып. II. - С. 3.